

DOKUMENTY A MATERIÁLY

ČINNOSŤ SLOVENSKÝCH VZDUŠNÝCH ZBRANÍ NA PRELOME ROKOV 1942/1943 V DOKUMENTOCH NEMECKEJ LETECKEJ MISIE NA SLOVENSKU¹

IGOR BAKA - MAREK MEŠKO

BAKA, I.– MEŠKO, M.: Activity of the Slovak Air Forces in the break of the years 1942/1943 in the documents of the German Air mission in Slovakia. *Vojenská história*, 2, 14, pp. 75–98, Bratislava.

The published material refers to the report of the activity of the German Air Mission in Slovakia from 30th October 1941, issued in *Military History 1/2010- Slovak Air forces entry into the war against the USSR in the reports of the German Air Mission*. At the beginning the authors mention the historic background of the establishment of German counseling committees (missions) being active in Slovakia on behalf of Protective Agreement from 23rd March 1939.

Military History. Slovak Republic. WWII. Activity of the Slovak Air Forces. Documentation.

Nemecká letecká misia (Deutsche Luftwaffenmission – DLM) a spolu s ňou aj Nemecká vojenská misia (Deutsche Heeresmission)² pôsobili na Slovensku od novembra 1939.³ Ich činnosť nadväzovala na prácu Nemeckej vojenskej komisie (Deutsche Militärkommission), ktorá na Slovensko prišla už v máji 1939. Ich pôsobnosť sa odvodzovala od 3. článku ochrannej zmluvy z 18. – 23. marca 1939, ktorým si nacistické Nemecko zabezpečilo dohľad nad organizovaním slovenskej armády. Činnosti Nemeckej leteckej misie doteraz dodnes nebola venovaná väčšia pozornosť ani zo strany vojenských historikov.⁴

1 Materiál bol spracovaný ako súčasť grantu APVV č. 0352-07 Slovensko-nemecké vzťahy v rokoch 1938-1945 v dokumentoch.

2 Pri preklade nemeckých názvov misií sa pridrižujeme dobových dokumentov slovenskej proveniencie. V skutočnosti termínom Heer sa označuje pozemné vojsko a termínom Luftwaffe vzdušná zbraň.

3 Na čele Nemeckej vojenskej misie bol pôvodne genpor. Franz Barckhausen, začiatkom novembra ho vystriedal genpor. Paul von Otto. Na čele Nemeckej leteckej misie stál plk. Erhardt Krüger, od februára 1941 genmjr. Ludwig Keiper.

4 Porovnaj: ŠUMICHRASŤ, P. *Slovenské letectvo na východní frontě 1941-1943*. Cheb 2006; RAJNINEC, J.: *Slovenské letectvo 1939 – 1944*. 1. zv. Bratislava 1997; ŠUMICHRASŤ, P. – KLABNÍK, V. *Slovenské letectvo 1939 – 1944*. zv. 2. Bratislava 2000; BYSTRICKÝ, J. – ŠUMICHRASŤ, P. *Letka 13 v dokumentoch a obrazoch*. Bratislava 2004; STANISLAV, J. – KLABNÍK, V. *Slovenské letectvo 1944–1945*. 3. zväzok. Bratislava 2003; Činnosťou

Podľa nemecko-slovenskej zmluvy z 9. októbra 1939 mali obidve misie pôsobiť ako poradné orgány pre slovenské Ministerstvo národnej obrany (MNO), nemali síce mať žiadne veliace právomoci, mohli byť však kedykoľvek „zasvätené“ do jeho nariadení. Už v roku 1940 sa letecká misia podieľala na reorganizácii slovenskej armády, resp. jej vzdušných zbraní (letectvo, protiletadlové delostrelectvo a vzdušné spravodajstvo). Výsledkom spolupráce s DLM bol okrem iného aj vznik Veliteľstva vzdušných zbraní (VVZ) podľa nemeckého vzoru, a to mimo rámec MNO v októbri 1940. Dôležitú poradnú funkciu však DLM plnila najmä počas aktívneho nasadenia slovenských vzdušných zbraní na východnom fronte. Treba povedať, že slovenské vzdušné zbrane neboli ani po stránke technickej, ani personálnej pripravené na bojové nasadenie na fronte. V predchádzajúcom čísle Vojenskej histórie sme priblížili nemecký pohľad na prvú etapu operačného nasadenia slovenských vzdušných zbraní na východnom fronte, ktorá trvala od júla do októbra 1941.⁵ Predložená edícia dokumentov voľne nadväzuje na citovanú materiálovú štúdiu a zachytáva nemecký pohľad na činnosť slovenských vzdušných zbraní v zime 1942/1943. Relevantný je najmä dokument 1, ktorý predstavuje správu o činnosti DLM za prvý polrok výcvikového roku 1942/1943. Teda ide o obdobie od 1. októbra 1942 do 31. marca 1943. Ďalšie dokumenty predstavujú prílohy k dokumentu č. 1. Originály dokumentov sú uložené v Spolkovom archíve – Vojenskom archíve (Bundesarchiv-Militärarchiv) vo Freiburgu (Spolková republika Nemecko), a to vo fonde RW 5 Oberkommando der Wehrmacht – Amt Ausland/Abwehr. Chceme zdôrazniť, že príloha 1 zaradená ako dokument č. 2 už bola v minulosti publikovaná v slovenskom preklade.⁶ Napriek tomu sme sa ju rozhodli znovu publikovať, keďže pôvodná správa DLM sa na tento dokument odvoláva ako na svoju prílohu, ktorá hlbšie analyzuje niektoré v nej načrtnuté hodnotenia.

Tu treba pripomenúť, že v októbri 1941 došlo k stiahnutiu Veliteľstva vzdušných zbraní aj spolu so zvyšnými leteckými silami na Slovensko. K opätovnému nasadeniu jednotiek vzdušných zbraní na fronte došlo v júni 1942. Publikované dokumenty zachytávajú činnosť vzdušných zbraní, včítane ich nasadenia na fronte od 1. októbra 1942, teda od začiatku výcvikového roku 1942/43 do konca marca 1943.

Pomocou edovaných dokumentov si čitateľ môže vytvoriť pomerne komplexný obraz o spôsobe nasadenia jednotlivých zložiek slovenských vzdušných zbraní (teda letectva, protiletadlového delostrelectva ako i vzdušného spravodajstva) na fronte v sledovanom období. Dokumenty obsahujú tiež zaujímavé informácie o problémoch, ktoré sprevádzali vzdušné zbrane v otázke dopĺňovania ich výzbroje, závislej predovšetkým od nemeckých dodávok. Veľa priestoru sa v správach venuje tiež činnosti meteorologickej služby, ktorá bola dôležitým podporným článkom činnosti slovenských vzdušných zbraní, ako aj budovaniu Civlnej protileteckej ochrany.

Najzaujímavejšie sú, samozrejme, informácie o nasadení slovenského letectva v predmetnom období na východnom fronte. Tu treba zdôrazniť, že práve v novembri 1942 bola do operačného priestoru slovenskej Rýchlej divízie podieľajúcej sa na nemeckej letnej ofenzíve na južnom úseku frontu nasadená letka 13 vyzbrojená nemeckými stíhačkami Messer-

Nemeckej leteckej misie sa bližšie nezaobrá ani V. zväzok vojenských dejín Slovenska: CSÉFALVAY, F. a kol. *Vojenské dejiny Slovenska – V. zväzok (1939-1945)*. Bratislava 2008.

- 5 BAKA, I. – MEŠKO, M. Vstup slovenských vzdušných zbraní do vojny proti ZSSR v hláseniach Nemeckej leteckej misie. In *Vojenská história*, roč. 14, 2010, č. 1, s. 94-114.
- 6 ŠUMICHRASŤ, P. Pohľad nemeckého dôstojníka na bojovú činnosť príslušníkov 1. frontovej garnitúry letky 13, v období 9. 1942 – 22. 3. 1943. In *Vojenská história*, roč. 2, 1998, č. 4, s. 83-89; BYSTRICKÝ, ŠUMICHRASŤ, ref. 4, s. 44-45.

schmitt Bf 109 E. Začlenená bola ako 13. slovenská letka k II. Gruppe (skupine) Jagdgeschwader (stíhacia eskadra) 52 Luftwaffe. Publikované dokumenty zachytávajú hodnotenie jej činnosti nemeckými vojenskými orgánmi od jej príchodu na front až do konca marca 1943. Tieto hlásenia jednoznačne potvrdzujú už publikované tvrdenia o vysokej bojovej morálke, odborných kvalitách, ale aj vlastnej aktivite príslušníkov tejto letky pri plnení povinností po boku nemeckej armády. Príčiny takéhoto konania slovenských pilotov však publikované hlásenia neanalyzujú. V tejto súvislosti sa vynára otázka, do akej miery si príslušníci letky 13 uvedomovali vlastný podiel na nacistickej vojenskej agresii v ZSSR v širšom kontexte tohto vojnového konfliktu. Najmä, ak uvažíme, že publikované dokumenty časovo zachytávajú obdobie, kedy prebiehala bitka o Stalingrad, ktorej výsledok znamenal veľký zlom v priebehu druhej svetovej vojny. Tieto udalosti výrazne determinovali aj premeny nálad slovenskej spoločnosti, ako aj armády. Podľa nemeckých hlásení sa však neúspech nemeckej ofenzívy na výkonoch slovenských pilotov a ich motivácii neodrazil. Tieto tendencie možno vysledovať až neskôr.

Pre úplnosť treba dodať, že v predmetnom období letka 13 absolvovala viacero presunov, bola prezbroyovaná na modernejšie typy stíhačiek Messerschmitt Bf 109 F a G (ktoré však nepatrili slovenskej armáde) a absolvovala aj množstvo bojových úloh. Od apríla 1943 (teda už mimo zachytený časový rámec) letka pôsobila na letisku Anapa na pobreží Čierneho mora, kde zotrvala až do výmeny 2. frontovou garnitúrou 7. júla 1943.⁷

Samozrejme, zostavovatelia nestrácajú zo zreteľa fakt, že ide o nemecký pohľad na problematiku, ten však bol vzhľadom na postavenie slovenskej armády relevantný.

Dokumenty sú publikované podľa zaužívaných pravidiel na vydávanie prameňov k novším dejinám. Sú uverejnené v plnom znení. Dokumenty sú uverejnené v slovenskom preklade. Preklady názvov útvarov a jednotiek sme prispôbili dobovej terminológii používanej v slovenskej armáde. V záhlaví dokumentov je obsahový regist, ktorý je dielom editorov.

DOKUMENT 1

Správa Nemeckej leteckej misie z 1. apríla 1943 o činnosti slovenských vzdušných zbraní na prelome rokov 1942 – 1943

Správa o činnosti z prelomu rokov 1942/43

I. Všeobecná časť.

- a) Výcvik.
- b) Nové dodávky.
- c) Udalosti na fronte.
- d) Vykreslenie morálky.

7 Počas celého obdobia svojho nasadenia vybojovala 206 vzdušných súbojov, pripísala si 154 potvrdených víťazstiev pri 4 stratách vlastného lietajúceho personálu. K jej činnosti bližšie pozri: ŠUMICHRASŤ, ref. 4; ŠUMICHRASŤ, KLABNÍK, ref. 4; BYSTRICKÝ, ŠUMICHRASŤ, ref. 4; RAJLICH, J. Tatraňští orlí nad Kubání. Historie slovenské stíhací letky 13. Praha 2002. RAJLICH, J. Za boha a národ. Stíhací esa slovenských vzdušných zbraní ve 2. světové válce. Praha 2006

II. Jednotlivé správy.

- a) Letectvo.
- b) Protiletadlové delostrelectvo.
- c) Jednotka vzdušného spravodajstva.
- d) Meteorologická služba.
- e) Protiletacká ochrana.

I. Všeobecná časť.

- a) Výcvik.

Výcvikový rok 1942/43 začal 1. októbra 1942 prijatím nových odvedencov k jednotkám letectva, protiletadlového delostrelectva a oddielu vzdušného spravodajstva.

V rámci oddielov letectva a vzdušného spravodajstva sa výcvik následne realizoval na úrovni letiek a rôt, a v rámci protiletadlového delostrelectva sa konalo sústredenie (odvedencov – pozn. I. B. a M. M.) do 3 odvodných stredísk pre ťažké, ľahké protiletadlové delostrelectvo a pre svetlomety, zatiaľ čo sa väčšia časť batérií aj naďalej nachádzala nasadená v poli, alebo vo vojnových zónach na domácom území⁸.

Z celkového hľadiska je potešiteľné, že sa podarilo presadiť mierovú zásadu 16-týždňového výcviku pre odvedencov.

Tento časový rámeček musel byť v prípade jednotiek, ktoré:

- a) boli práve zastihnuté novými dodávkami,
- b) boli dopredu určené ako náhrada za jednotky nasadené na fronte, skrátený.

Preto tieto jednotky mali preložené cvičenie v bombardovaní a termínov strelieb⁹ na skorší dátum. Skrátenú dĺžku základného výcviku sa však neskôr podarilo nahradiť.

Všade tam, kde sa mohli činiť nemeckí inštruktori, slovenská strana zistila a uznala, že nastal citeľný posun vo výcviku a správaní sa danej jednotky. Podobne aj úspechy dosiahnuté na fronte a najmä uznania vyšších nemeckých veliteľských postov za bezchybné vystupovanie slovenských jednotiek je nutné ohodnotiť ako úspech spomínaného výcviku.

V súvislosti s protiletadlovým delostrelectvom došlo v januári k prideleniu personálu ľahkej a ťažkej batérie. Tento (personál – pozn. I. B. a M. M.) bol od novembra do 20. marca preložený do Linca, resp. do Viedne kvôli výcviku, aby sa najskôr vycvičil pri tamojších oddieloch protiletadlového delostrelectva, a aby potom mohol byť zodpovedne nasadený v rámci nemeckej protiletackej ochrany.¹⁰

Veliteľ DLM sledoval 2.2.1943 výcvik batérie nachádzajúcej sa v Linci priamo na jej palebnom postavení.

Vojenské vystupovanie celej batérie počas výcviku urobilo (na veliteľa DLM – pozn. I. B.

8 Asi sa myslia palebné postavenia protiletadlového delostrelectva v rámci protiletadlovej obrany dôležitých priemyselných závodov.

9 Pravdepodobne sa myslia ostré bombardovanie a strelby na leteckej strelnici v Kamenici nad Cirochou, resp. v Malackách.

10 Flakschutz

a M. M.) veľmi dobrý dojem. Vel. oddielov protiletadlového delostrelectva¹¹ plukovník¹² Fichter sa vyjadril o výkonoch a chovaní batérie s veľkým uznaním (pozri Príloha 2)¹³.

Po prevzatí kanónov sa na strelnici protiletadlového delostrelectva v Rust-Oggau konal výcvik v palbe proti vzdušným cieľom.

Po návrate na Slovensko boli obe batérie okamžite nasadené na protiletackú ochranu¹⁴ Bratislavy.

Všeobecné nahliadnutie na vystupovanie oddielu umožnila tiež vojenská prehliadka 14. marca, už tradične konaná pri príležitosti štátneho sviatku slov. nezávislosti, pričom význam tejto prehliadky v Bratislave podčiarkla práve účasť vzdušných zbraní. Úmyslom ministra obrany¹⁵ bolo verejne, pred diplomatickým zborom a v prítomnosti prezidenta štátu¹⁶ ukázať, že malá slov. branná moc¹⁷ nie je pre jej susedov protivníkom, ktorého je možné znevažovať. Tento úmysel sa očividne podarilo naplniť. Oddiel, ktorý popred premaširoval v nemeckom prehliadkovom pochode, pôsobil celkovo veľmi potešujúcim dojmom. Na leteckej prehliadke sa zúčastnilo 64 lietadiel, medzi nimi aj nedávno dodané stroje Caudron¹⁸, Heinkel¹⁹ a Messerschmitt.²⁰ Na pešej prehliadke v Bratislave zastupovalo vzdušné zbrane 5 batérií protiletadlového delostrelectva a jedna rota letcov.

b) Nové dodávky.

Ku koncu predchádzajúceho polroka sa zrealizovala už uvedená dodávka, keď po 1. októbri 42 prišlo k leteckej jednotke 8 strojov Caudron C 445²¹. Viaceré z týchto strojov sa už osvedčili na spojovacích letoch k jednotkám a jednotkám vzdušných zbraní nasadeným na fronte. S nadšením sa prijali ďalšie dodané 3 stroje Fi 156 (Bociany)²², ktoré sa okrem iných predviedli v letovej ukážke aj prezidentovi štátu.

V nadväznosti na dodávku zo začiatku roka 1942 nasledovala dodávka pre letku Me 109, ktorú doplnili ďalšie 4 Me 109 E.²³ Tieto stroje našli uplatnenie v pokračovacom výcviku pilotov v Leteckej škole.

Ďalej boli dodané dva He 111 H. Slov. vzdušné zbrane vyjadrili želanie, aby dostali ešte ďalšie He 111 ako bombardéry pre bombardovacie misie.²⁴

11 Flakgruppen-Kdr.

12 Oberst

13 Pozri dokument č. 3

14 Flakschutz

15 Myslí sa minister národnej obrany gen. I. triedy Ferdinand Čatloš (1895 – 1972).

16 Jozef Tiso

17 v origináli slov. Wehrmacht

18 francúzsky dvojmotorový jednoplošník Caudron C.445M Goéland (Morská čajka)

19 nemecký dvojmotorový bombardér Heinkel He 111H-10

20 nemecká stíhačka Messerschmitt Bf 109G-2 a G-4

21 Caudron C.445M. – na Slovensko koncom septembra nemecká strana dodala šesť typov tohto lietadla (jedno však bolo predvážacie, ostalo však na Slovensku). Začiatkom roku 1943 (február-marec) slovenská strana prevzala ďalšie tri lietadlá tohto typu. Ďalšie dve boli dodané v júli 1943, a to v sanitnej verzii. ŠUMICHRASŤ, KLABNÍK, ref. 4, s. 69-70.

22 Nemecký kuriérny a spojovací jednomotorový vzperový hornoplošník Fieseler Fi 156 Storch (Bocian). Slovenská strana ich prevzala v marci 1943. ŠUMICHRASŤ, KLABNÍK, ref. 4, s. 67.

23 Nemecká stíhačka Messerschmitt Bf 109 E-7. V tomto období boli tieto stroje už technicky zastarané a neodpovedali úrovni bojovej leteckej techniky na východnom fronte. Začiatkom júla 1942 slovenská strana prevzala 10 kusov tohto lietadla, do septembra 1942 ich počet narástol na 14, do marca 1943 bolo na Slovensko dodaných spolu 20 kusov verzii Bf 109 E-2, E-3, E-4 a E-7. Tamže, s. 73-74.

24 Na Slovensko lietadlá prišli v januári 1943. Viac strojov tohto typu už dodaných nebolo. ŠUMICHRASŤ,

Veľmi akútnou sa javí potreba nahradenia úplne zastaraných a, mimo iného v dôsledku nasadenia na východnom fronte v roku 1941 a 1942 olietaných, pozorovacích strojov typu Letov Š 328²⁵, ktoré sú vzhľadom na ich opotrebovaný stav z podstatnej časti zrelé na vyradenie. Z toho vyplýva, že výcvik a schopnosť nasadenia pozorovacích strojov klesli na kritickú úroveň. Kvôli tomuto nedostatku sa nasadené divízie, buď na fronte, alebo v zázemí pri potieraní bánd, ktoré sa sčasti dejú aj na rozsiahlych plochách, musia zaobísť bez dostatočnej podpory vzdušných zbraní. V súčasnej dobe už prebieha riešenie odpovedajúcej zmluvy o dodávkach, podporovanej aj zo strany DLM.

K protiletadlovému delostrelectvu sa zrealizovala dodávka 1 ťažkej a 1 ľahkej batérie, ktorú nasadili na posilnenie protiletectvej ochrany²⁶ Bratislavy.

c) Udalosti na fronte.

Ako vyplýva zo správy slov. stíhacej letky²⁷, zaslanej leteckým referentom²⁸ a pripojenej v prílohe, táto letka sa obdivuhodne zachovala v ťažkých obranných bojoch na Kaukaze a pri Kerči.²⁹ Veľavravným dôkazom leteckých a bojových vlastností slov. stíhačov je 50 zostrelov³⁰, ktoré dosiahli v krátkom čase od prezbrojenia na Me 109 G 2, resp. G 4.³¹ Citácie v hláseniach Wehrmachtu z 12., 14. a 16. 3., ako aj zmienky v tlači, najmä však uznanlivý telegram pána ríšskeho maršala³² z 25. 3. naplnili slov. vzdušné zbrane hrdosťou.

Podobne aj batérie protiletadlového delostrelectva (1 ťažká, 1 ľahká), ktoré boli na príhovor DLM nasadené do boja pri Rýchlej divízii, opakovane dostali možnosť, aby sa vyznamenali. Zároveň sú jedinými slov. jednotkami, ktoré zotrvali v nasadení aj so svojimi slov. obsluhami v boji na Východe.

Počas ústupu z oblasti Kubáne slov. stíhacia letka 13 opustila svoju operačnú základňu až vo chvíli, keď už tam dopadala nepriateľská M.G.-palba.³³

Organizácia jej pozemného sledu, ako aj osádky vozidiel jednej ďalšej batérie protiletadlového delostrelectva, a v rámci letky nasadená letecká hlásna rota, preukazovali počas pochodu po krehkom a puklinami vyplnenými vodou pokrytom zamrznutom povrchu Azovského mora pozoruhodné ukážky prezieravosti, chladnokrvnosti a smelosti.

d) Vykreslenie morálky.

V úplnom protiklade k spomínanému ohodnoteniu súčastí brannej moci bojujúcich na fronte stojí premena v náladách, ku ktorým sa v rámci svojho nestáleho zmyšľania utieka

KLABNÍK, ref. 4, s. 63.

25 československý pozorovací a ľahký bombardovací jednomotorový dvojplôšník Letov Š-328

26 Flakschutz

27 Myslí sa letka 13.

28 Fliegerbearbeiter

29 Kertsch

30 Jubilejný päťdesiaty zostrel dosiahol por. let. J. Gerthofer 21. 3. 1943. K 31. 3. 1943 mala letka na svojom konte už 68 priznaných zostrelov. ŠUMICHRASŤ, KLABNÍK, ref. 4, s. 98; Tiež ŠUMICHRASŤ, ref. 4, s. 147-148.

31 Messerschmitt Bf 109G-2 a G-4. Už od decembra 1942 bola letka postupne prezbrojovaná na lietadlá Messerschmitt Bf 109 vo verzii - F. Tieto lietadlá príslušníci slovenskej letky využívali do začiatku marca, medzitým boli postupne prezbrojované modernjšími verziami - G. Typy F a G však neboli majetkom slovenskej armády. ŠUMICHRASŤ, KLABNÍK, ref. 4, s. 99. Až v roku 1944 v rámci programu Eiche slovenská armáda prevzala 15 odkúpených moderných stíhacích lietadiel Messerschmitt Bf 109 G - 6.

32 Hermann Göring

33 M.G.-Feuer - guľometná palba

časť obyvateľstva, predovšetkým inteligencia. Tá s narastajúcimi úspechmi Rusov opustila svoj doterajší päťdesiatročný svetonázor a prejavuje čoraz výraznejší odmietavý postoj.

Názor, že by nemecká strana mohla z tejto skutočnosti vyvodiť určité dôsledky, si však spomínaná inteligencia zrejme nechcela pripustiť.

Tieto protichodné nálady sa začali výrazne prejavovať tak na verejnosti, ako aj v odmietavom postoji byrokracie rôznych ministerstiev.

V tejto súvislosti bol z psychologického hľadiska zaujímavý fenomén, že čechofilské kruhy síce nedokázali zakryť pocit triumfu nad domnelým bodom obratu (vo vojne – pozn. I. B. a M. M.), avšak zo strachu pred boľševizmom sami seba donútili k viere, že je predsa len lepšie priať nemeckému víťazstvu, lebo predstavuje menšie zlo.

Bolo zjavné, že aj časť dôstojníkov jednotiek, ktorí ešte vtedy mali nehatenú možnosť odpočúvať nepriateľské správy, sa prikláňala k porazeneckým náladám.

Naproti tomu je možné skonštatovať, že minister Čatloš, ako aj väčšia časť jeho dôstojníkov nie sú nijako ovplyvnení nemeckými, či ruskými úspechmi a pracujú na spoločnej veci, zatiaľ čo terajší veliteľ slov. vzdušných zbraní³⁴ spolu a aj mnohí jeho dôstojníci sú k Nemcom naladení v absolútne priateľskom duchu.

Následne preto s ministrom Čatlošom a so slov. Veliteľstvom vzdušných zbraní stále ešte pretrvávajú, podobne ako aj predtým, znamenité vzťahy.

II. Jednotlivé správy.

a) Letectvo.

I. Nasadenie: a) V sektore slov. Rýchlej divízie:

13. stíhacia letka, určená pre front a vycvičená v Grove³⁵, sa 14. októbra 42 presunula do poľa s 8 strojmi Me 109 E 7.³⁶ 4 stroje Me 109 E 7 boli poškodené počas nasledovného dokončovacieho výcviku na Slovensku.³⁷ Pri prelietnutí na front odpadli 2 Me 109 E 7, takže letka dorazila do Majkopu³⁸ so 6 strojmi schopnými štartu. Tam dôstojníci DLM pristúpili k nutným prípravným opatreniam. Letku podriadili ako 13. letku (eskadre – I. B. a M. M.) JG 52³⁹ a IV. leteckému zboru.⁴⁰

Na fronte sa ukázalo, že pre už zastaraný typ Me 109 E 7 tam nejestvuje žiadne praktické využitie, takže od DLM vzišla požiadavka prezbrojenia na Me 109 F⁴¹, resp. G.⁴² Opotrebované stroje Me 109 F, doručené ako náhrada, neboli schopné nasadenia a boli v nepoužiteľnom stave. Slov. veliteľ letky⁴³ zostavil hlásenie a navrhol, či by nemohol lietadlá prevziať na zapožičanie. Následne došlo k realizácii prezbrojenia na Me 109 G 2. Medzitým boli dodané na front aj stroje Me 109 G 4, ktoré vďaka svojim novým rádiostanicami umožňujú prevádzku rádiového spojenia aj na väčšie vzdialenosti. V dôsledku toho vzišla od DLM požia-

34 gen. II. tr. Štefan Jurech

35 správne Grøve (v Dánsku)

36 Lietajúci sled sa na front (do Majkopu) presunul v dňoch 27. 10. 1942 – 4. 11. 1942. Skupinu tvorilo 7 stíhačiek Bf 109 E a jeden dvojplôšník predvojrovej čs. výroby lietadlo Praga E-241. Ďalšie lietadlo Bf 109 E letelo na front ako predvoj, pre technické problémy však muselo zostať v Lvove. ŠUMICHRAST, – KLABNÍK, ref. 4, s. 91.

37 Myslí sa po návrate z Grove a pred presunom na východný front.

38 Maikop

39 Jagdgeschwader – stíhacia eskadra

40 IV. Fliegerkorps

41 Messerschmitt Bf 109 F-4

42 Messerschmitt Bf 109G-2 a G-4

43 stot. let. Ondrej Ďumbala

davka, aby sa slov. letka úplne prezbrojila na práve vyrobené stroje G 4, pretože Slovensko ich aj tak muselo zakúpiť. Veliteľ stíhacej eskadry⁴⁴ s prezbrojením na G 4 súhlasil, a to ešte v tejto chvíli stále prebieha.

Letka sa na fronte zachovala vynikajúcim spôsobom a vo veľmi krátkom čase, čiže odkedy došlo k jej vybaveniu novým typom, dosiahla do 30. marca 43 až 50 zostrelov⁴⁵. Tak v radoch lietajúceho, ako aj nelietajúceho personálu, bolo možné zaznamenať sotva niečím prekonateľnú radosť z nasadenia. Na nadriadených služobných postoch sa veľmi živo vyjadrovali o bezchybnom vojenskom vystupovaní dôstojníkov a mužstva. (pozri Príloha: Frontové hlásenie leteckého referenta⁴⁶.)

b) pri slov. Zaisťovacej divízii:

Počas nasadenia Zaisťovacej divízie v boji proti bandám⁴⁷ v priestore 180 km severne od Žitomiru boli využité 4 Avie 534⁴⁸ a 2 E 241⁴⁹ 11. stíhacej letky na útoky proti pozemným cieľom.⁵⁰ V blízkej dobe sa plánuje posilnenie tohto roja o ďalšie tri Letovy Š 328, ktoré môžu vďaka zhadzovaniu 50-kilových bômb účinne zasahovať do pozemných bojov.

II. Výcvik.

Slov. 12. stíhacia letka sa teraz preškoľuje z Avii⁵¹ na Me 109 E a po zakončení výcviku má v poli vystriedať (letku – pozn. I. B. a M. M.) 13./JG52.

V rámci 3 slov. pozorovacích letiek bola výcviková činnosť v priebehu polroka popísaného v správe mimoriadne intenzívna. Výcvik sledoval nemecké výcvikové smernice, a to v oblasti leteckého snímkovania, rádiovkej prevádzky, navigácie, strelby na vzdušné a pozemné ciele, cvičila sa spolupráca s delostrelectvom a tiež aj mierenej strelby. Ďalej sa realizoval výcvik doplňovacieho personálu a vodičov motorových vozidiel.

V leteckej škole v Trenčíne sa uskutočnili kurzy pre pilotov určených na lety v noci, pre dôstojníkov v zálohe – pilotov aj pozorovateľov, a pre poddôstojníkov z povolania – letovodov, palubných mechanikov a fotomechanikov. Ďalej sa vykonávalo preškoľovanie pilotov na dvojmotorové lietadlá a na Fi 156. Piloti, ktorí už túto školu absolvovali, vykazujú celkovo veľmi dôkladné vyškolenie a dobré letecké návyky.

Na C-škole⁵² Ōls práve prebieha školenie pre C-letecký výcvik, ako aj letecký výcvik pre lety bez vidu, na ktorom sa zúčastňujú 4 piloti, 2 palubní mechanici, a 2 palubní radisti zo slov. vzdušných zbraní.

44 Geschwaderkommodore

45 Pozri poznámku 30.

46 Flieger-Sachbearbeiter

47 proti partizánom

48 československý jednomotorový stíhací dvojplôšník Avia B-534

49 československý jednomotorový cvičný dvojplôšník Praga E-241

50 K operačnému nasadeniu slovenských vzdušných zbraní na podporu Zaisťovacej divízie došlo nariadením veliteľa vzdušných zbraní plk. gšt. Š. Jurecha z 1. 6. 1942. Na front boli za týmto účelom vyslané: pozorovacia letka 1 (6 lietadiel Š-328), stíhacia letka 11 (12 stíhacích lietadiel Avia B-534), 4. batéria delostreleckého protiletadlového pluku spolu s dvomi spojovacími čatami a dielenským družstvom z leteckého pluku. Jednotky boli začlenené do Skupiny vzdušných zbraní pri Zaisťovacej divízii. Do poľa odišla aj letka 2, ktorá do 23. 10. 1942 vykonávala kuriérnu službu. Jednotky robili prieskum, ostreľovanie a bombardovanie pozemných cieľov, pričom bolo zasiahnuté civilné obyvateľstvo. Od októbra zostala v poli len letka 11 prispôbena zimným podmienkam, neskôr pôsobila ako Kombinovaná letka, a to až do októbra 1943. Bližšie pozri ŠUMICHRASŤ, – KLABNÍK, ref., s. 79-89.

51 zo strojov Avia B-534

52 C-Schule ???

III. Stav letky.

Frontové typy využívané slov. vzdušnými zbraňami, čiže Avia 534 ako stíhacie lietadlo a Š 328 – Letov ako pozorovací stroj, sú úplne zastarané, a ich používanie na fronte neprichádza v žiadnom prípade do úvahy. Tak ich rýchlosť, ako aj ich stúpavosť a výzbroj sú úplne nedostačujúce. Okrem toho tieto stroje vykazujú v dôsledku svojho veku také opotrebenie, že sa v poli rysuje okamih, keď slov. vzdušné zbrane, ktorým už chýbajú náhradné diely, nebudú disponovať žiadnymi staršími bojovými lietadlami.

IV. Nová dodávka.

Z nových lietadiel sa od 1. októbra 42 dodalo:

8 Caudronov. 2 Caudrony, ktoré sú vybavené ako sanitné stroje, sa čoskoro dodajú.⁵³

3 Fi 156 (Bociany);

z použitých:

2 He 111 H 1e,

3 Ar 96 a 1 Ar 96 A 0 s nastaviteľnou vrtuľou.⁵⁴

V najbližšej budúcnosti sa ukazuje ako veľmi naliehavá dodávka strojov FW 189⁵⁵ na pozorovanie, stíhačiek Me 109 G 4 na vytvorenie jednej ďalšej stíhacej letky, bombardérov He 111 na potláčanie bánd, a cvičný stroj Ar 96 B 1⁵⁶ na preškoľovanie pre Me 109.

V. Pozemná organizácia.

Pokračovali práce na budovaní poľných letísk. V najbližšom čase by sa malo letisko Sv. Peter⁵⁷, odteraz nazývané Mokrad, v urýchlennom tempe prebudovať na veľkú leteckú základňu a malo by ho obsadiť viacero leteckých jednotiek. Predbežne bol vydaný rozkaz, aby sa ešte pred ukončením stavebných prác presunul na letisko Mokrad slov. Letecký park z Trenčína.⁵⁸

VI. Letecký zbor.

Slov. letecký zbor, ktorý bol doteraz vzhľadom na (význam – pozn. I. B. a M. M.) jeho osobnosti podriadený náčelníkovi slov. vzdušných zbraní generálovi Jurechovi,⁵⁹ by mal v blízkom čase splynúť a Aeroklubom.⁶⁰ V čase, keď sa generál Jurech ako veliteľ slov. Rýchlej divízie nachádzal v poli, ho vo velení Leteckému zboru zastupoval major Lisický⁶¹. Pod

53 pozri poznámku 21

54 Nemecký jednomotorový celokový cvičný jednoplošník Arado Ar-96A. Prvé tri lietadlá boli na Slovensko prelietnuté 28. 8. 1942. Vo februári 1943 bolo prevzaté ďalšie Ar 96 A s nastaviteľnou vrtuľou.

55 Nemecký dvojmotorový celokový pozorovací stroj Focke-Wulf Fw 189A-2, ktorý letci prezývali „Rám“ pre jeho charakteristickú siluetu. Prvé lietadlá tohto typu slovenská strana prevzala v októbri 1943. ŠUMICHRAST, KLABNÍK, ref. 65-66.

56 Nemecký jednomotorový celokový cvičný jednoplošník Arado Ar-96B. Od verzie Ar-96A sa odlišoval najmä pozmenenou prednou časťou trupu, ktorá skrývala silnejší motor, štandardne zavedenou kovovou dvojlístovou staviteľnou vrtuľou, a tým pádom aj vyššími výkonmi.

57 dnes Liptovský Peter

58 Letecký park bol z Trenčianskych Biskupíc na Mokrad redisolovaný v apríli 1943. Bližšie pozri VANĚK, O.. Letisko Mokrad v prevratových plánoch generála Čatloša. In *Vojenská história*, roč. 3, 1999, č. 3, s. 103-114.

59 gen. II. tr. Štefanovi Jurechovi

60 Podľa zákona z 10. 12. 1940 združoval Slovenský letecký zbor príslušníkov HG, Freiwillige Schutzstaffel, Hlinkovej mládeže a Deutsche Jugend, ktorí sa chceli dobrovoľne venovať leteckej výchove a výcviku. Vykonával predvojenskú a povojenskú leteckú výchovu, letecký výcvik a šport. Slovenský zákonník 1939, č. 312/1940 Sl. z.

61 mjr. let. Mikuláš Lisický

novým vedením sa spolupráca s leteckou skupinou etnických Nemcov⁶² v rámci leteckého zboru ukázala ako dobrá. Ak vyvstali problémy, tak len potiaľ, že zatiaľ nie je možné, aby sa pilotný dorast leteckej skupiny etnických Nemcov začlenil do stavu nemeckej Luftwaffe. Tých, ktorí sa prihlásili dobrovoľne, prideliť v Ríši k SS, lebo kvôli skutočnosti, že majú iba slov. štátnu príslušnosť, nemôžu sa prihlásiť ako dobrovoľníci do nemeckej Luftwaffe. RLM⁶³ a letecký zbor NSF⁶⁴ boli o tejto záležitosti informované, a spolu s vedením SS sa podniknú pokusy, aby sa dosiahlo želaného prísunu dobrovoľníkov aj do nemeckej Luftwaffe.

VII. Letecký park Trenčín-Biskupice.

V Leteckom parku Trenčín-Biskupice sa počas obdobia opisovaného v správe vykonali následné opravy:

	<u>Kabíny:</u>	<u>Motory:</u>
pozemná údržba	1	2
čiasťková údržba	17	24
mimoriadna údržba	13	14
vyradovanie	11	6.

V súčasnej dobe prebieha preloženie parku do Mokrade (16 km severovýchodne od Lipt. Sv. Mikuláša). Zatiaľ tam sú pre potreby parku k dispozícii 2 malé letecké hangáre. Za účelom ubytovania, zabezpečenia služobných priestorov, dielní, atď. sa tam v súčasnosti budujú baraky. Plná pracovná kapacita by sa mala dosiahnuť v polovici mája 43.

VIII. Slovenská továreň na lietadlá, úč. spol.⁶⁵

Slovenská továreň na lietadlá, úč. spol. bude umiestnená do hangárov a dielní v Trenčíne-Biskupiciach⁶⁶, ktoré sa uvoľnia v dôsledku preloženia Leteckého parku.⁶⁷

V dňoch 10. a 11.11.42 sa za prítomnosti zástupcov generálneho leteckého vedúceho⁶⁸ ko-

62 volksdeutsche Fliegergruppe

63 Reichsluftfahrtministerium

64 Nationalsozialistisches Fliegerkorps (NSFK)

65 slowakische Flugzeugbau-A.-G.

66 Trenčianske Biskupice

67 Modernizovať svoj letecký park sa slovenská strana snažila odstránením závislosti slovenského letectva od nemeckých dodávok. Takým riešením bolo zriadenie továrne na výrobu lietadiel (Slovenská továreň na lietadlá, úč. spol.). Velenie slovenskej armády si vybralo pobočku protektorátnej firmy Ing. Mráz v Chocni. Pobočka vznikla Nitre v roku 1941 a niesla názov Továreň na lietadlá Ing. Mráz (venovala sa oprave, výrobe a údržbe športových lietadiel a športových vetroňov). Mrázova firma bola začlenená do koncernu Hermann Göring-Werke. V roku 1942 MNO rozhodlo pre firmu uvoľniť časť priestorov na letisku v Trenčianskych Biskupiciach. Došlo pritom k dohode, že v továrni sa budú vyrábať nemecké lietadlá Junkers Ju 87 Stuka. Štát tu získal väčšinovú kapitálovú účasť, podnikateľ Mráz bol postupne odstavený, továreň však následne v roku 1943 de facto ovládla nemecká strana. Maximálna výrobná kapacita továrne mala byť podľa predbežných kalkulácií 25 lietadiel mesačne. V novej konštelácii vlastníctva sa čiastočne zmenili aj výrobné plány. Lietadlá Junkers Ju 87 D-5 sa mali vyrobiť jednorázovo v počte 50 kusov, ostatná výroba sa mala sústreďiť na produkciu cvičných lietadiel typu Arado Ar 96 B (150 mesačne). Výroba v továrni sa však rozbíhala pomaly a až v máji 1944 opustilo montážne linky prvé lietadlo – Stuka, väčšina však bola určená pre nemeckú armádu. Presný počet vyrobených strojov nie je známy. Podľa niektorých informácií sa začala tiež výroba (alebo skôr montáž) pôvodne uvažovaných cvičných stíhačiek Skoda – Kauba SK 257, ktorých sa však vyrobilo len niekoľko kusov. Nejasná je tiež otázka montáže typu Arado Ar 96 B. Zdlhavá príprava produkcie však pochovala plány MNO o prestavbe vzdušných zbraní na moderne vybavenú zložku slovenskej armády, nezávislú od nemeckých dodávok. Slovenská armáda postupne prevzala 10 lietadiel Ju 87D-5, po vypuknutí SNP ich však všetky zhabala nemecká armáda. CHYTKA, S. K pokusu o zavedenie vojenskej leteckej výroby v rokoch 1941-1943 na Slovensku. In *Vojenská história*, roč. 3, 1999, č. 4, s. 106-118.

68 Generalflugzeugmeister

nali v Bratislave a v Trenčíne rokovania o aktivácii Slovenských leteckých závodov, a.s. Pri tom sa dohodlo, že Slovenská továreň na lietadlá, úč. spol. bude mať najskôr kapacitu 50 lietadiel mesačne, avšak so zámerom, aby neskôr stúpla na 100 lietadiel mesačne. Slovensko zatiaľ vyšle, ako sa uviedlo vyššie, 4 000 pracovníkov do nemeckých leteckých tovární na zaškolenie. Po ukončení 2 až 4-mesačného školenia by mali pokračovať v práci v nemeckých závodoch tak dlho, až kým ich nebude môcť závod v Trenčíne zamestnať.

V rámci ďalšieho rokovania, ktoré sa konalo 7. a 8.3.43, sa dohodlo:

1.) Otázka pracovníkov: Vzhľadom na to, že zhromažďovanie 4 500 pracovníkov potrebných pre prvý stupeň stavebných prác je sprevádzané veľkými problémami – zatiaľ sa podarilo najat iba cca. 300 pracovníkov – sa na základe odporúčania DLM nábor zrealizuje za asistencie služobného miesta nemeckého generálneho zmocnenca pre pracovné nasadenie.⁶⁹

2.) Kapacita: Je nutné neodkladne zrealizovať výstavbu jedného leteckého hangára s plochou cca. 13 000 m² drevenej konštrukcie. Následná úprava pracovných priestorov uvoľnených Leteckým parkom sa pokryje zákazkami na prestavbu, ktoré bude udeľovať RLM.

3.) Otázka financovania: Zariadenia pre Ju 87 sa zapožičali Slovenskej továrni na lietadlá, úč. spol. Prostriedky na zabezpečenie obrábacích strojov – zatiaľ je potrebných viac ako 25 strojov mesačne – uvoľní RLM k dispozícii vo forme zálohy pri neskoršej dodávke lietadiel.

Licenčné poplatky sa stanovia rokovaniami sprostredkovanými RLM.

Súbor dohovorov o spolupráci pri výstavbe závodu v Biskupiciach sa onedlho ustanoví v osobitnej písomnej dohode medzi RLM a MNO.

V záujme toho, aby sa už vopred odstránili nejasnosti a problémy, prevzala DLM dohľad (nad výstavbou – pozn. I. B. a M. M.) na mieste, ako aj styčnú funkciu medzi Slovenskou továrňou na lietadlá, úč. spol. a RLM.

Súčasne bude technický referent DLM až do odvolania monitorovať realizáciu stavebných prác.

b) Protiletadlové delostrelectvo.

a) Nasadenie na fronte:

Pri Rýchlej divízii sú aj naďalej nasadené:

- 1 - 8,8 cm batéria,
- 2 - 2 cm batéria Oerlikon⁷⁰,
- 3 - 2 cm batéria Oerlikon pri slov. letke⁷¹ Me 109.

Na základe rady veliteľstva divízie vo veci nasadenia protiletadlového delostrelectva bol nemecký inštruktážny dôstojník, ktorý doteraz pôsobil pri 8,8 cm batérii, prevelený k nemeckému spojovaciemu štábu pri Rýchlej divízii.

Pri Zaisťovacej divízii sa nachádza:

- 1 - 2 cm batéria Oerlikon

kvôli ochrane tam umiestnených slov. stíhačov a pozorovacích lietadiel.

Udalosti na fronte:

Po ústupe z Kaukazu mali batérie nasadené v rámci Rýchlej divízie (1 ťažká, 1 ľahká) v Ta-

69 Dienststelle des deutschen Generalbevollmächtigten für Arbeitseinsatz

70 20 mm protiletcecký kanón švajčiarskeho pôvodu Oerlikon. Vďaka rozsiahlej licenčnej výrobe v krajinách Osi, ako aj na strane Spojencov patril k najrozšírenejším zbraňovým systémom 2. svetovej vojny.

71 letke 13

manskom predmostí opakovane príležitosť sa vyznamenať. Sú to jediné batérie so slov. ob-
sluhou, ktoré zostali na predmostí.

b) Domáca vojnová oblasť⁷²:

K protivzdušnej obrane domácej vojnovj oblasti sú v rámci Slovenska nasadené:

1 protiletadlová skupina Bratislava, ktorá pozostáva z:

2 ťažkých batérií (od 20. 3. – 3 ťažké bat.)

1 ľahkej batérie a

2 svetlometných batérií.

Obranné skupiny Považka-Bystrica⁷³ a Dubova⁷⁴, zmieňované v poslednej správe, boli po
znížení nebezpečenstva vzdušných útokov zakrátko stiahnuté.

Nemecké centrum pre hlásenie cieľov⁷⁵ pre protiletadlovú skupinu Bratislava – využíva-
né aj slov. lietadlami – bolo aj naďalej prevádzkované v zhode so Vzdušným oblastným ve-
liteľstvom XVII⁷⁶.

Pri príležitosti školenia slov. veliteľov protiletadlového delostrelectva zmieňovaného pod
c), nadviazal veliteľ protiletadlovej skupiny Bratislava kontakt s veliteľom protiletadlovej
brigády XVI Viedeň. Pritom došlo k výmene myšlienok a prerokovala sa situácia vo vzdu-
chu počas nepriateľských náletov.

c) Výcvik.

Odvedenci, ktorých povolali k 1.10.42, podstúpili v rámci 16-týždňového výcviku odve-
dencov školenie v 3 depozitoch⁷⁷ pre ťažké, ľahké protiletadlové delostrelectvo a pre svet-
lometry na východnom Slovensku (Spišská Nová Ves)⁷⁸, v údolí Váhu (Trencin-Nemsova)⁷⁹
a v Bratislave za asistencie školiaceho personálu. Školenie v spomínaných cvičných depozit-
och bolo nutné, pretože mierové počty slov. protiletadlového delostrelectva poklesli vzhľa-
dom na nasadenie množstva batérií na fronte a v domácej vojnovj oblasti.

Osobitný výcvik sa musel popohnať do takej miery, aby sa už v januári mohli v Malac-
kách uskutočniť prvé cvičné pozemné streľby. Zimné streľby proti vzdušným cieľom sa ko-
nali v čase od 18.3. – 27.3.43, pretože na začiatku roka sa má uskutočniť stiahnutie batérií
nasadených na fronte.

d) Nové dodávky.

Dodávku prikázanú ríšskym ministrom vzdušnej dopravy a hlavným veliteľom vzduš-
ných zbraní pozostávajúcu z

1 - batérie 8,8 cm protiletadlového kanóna 36 a

1 - batérie 2 cm protiletadlového kanóna 30

sa podarilo vykonať v januári.

Pri príležitosti streľieb vykonal veliteľ protiletadlovej brigády XVI 17.3.43 v tábore Oggau
záverečnú inšpekciu batérií. Obe batérie, najmä ľahká batéria, zapôsobili na inšpekciu veľmi

72 Pravdepodobne sa myslí palebné postavenie protiletadlového delostrelectva v rámci protiletadlovej obrany.

73 Považská Bystrica

74 Správne Dubová

75 Deutsche Zielerstellung – ???

76 Luftgaskommando XVII

77 v origináli „in 3 Depots“ – skladiská pre ťažké a ľahké delostrelectvo a svetlometry.

78 Zipsen-Neudorf

79 Trenčín-Nemšová

priaznivým dojmom. Ukázalo sa, že slov. vojaci predstavujú dobrý materiál, ktorý je možné v rukách skúsených nemeckých inštruktorov vytvarovať do prijateľnej podoby.

Okrem získaných znalostí ohľadne protiletadlového delostrelectva pôsobila (batéria – I. B. a M. M.) dojmom ochoty a disciplíny. Ak sa má tento dobrý stav aj naďalej zachovať, budú jednoznačne potrebné ďalšie školenia a dozor vykonávané nemeckými inštruktormi.

Vďaka ústretovosti Vzdušného oblastného veliteľstva XVII sa v rámci školenia konaného od 11.1. do 30.1.43 vyškolili v [metódach – pozn. I. B. a M. M.] výcviku, velenia a nasadenia nemeckých protiletadlových jednotiek tí velitelia slov. protiletadlového delostrelectva, ktorých sa týkala nová dodávka. Spôsob realizácie a zabezpečenia mal maximálne mysliteľný dobrý propagandistický dopad medzi slov. protiletadlovým delostrelectvom.

e) Prehliadka v deň slov. nezávislosti – 14.3.1943 v Bratislave.

Na želanie slov. ministra obrany sa prehliadky pri príležitosti osláv 4-ročnej nezávislosti slov. štátu zúčastnila aj nedávno dodaná ťažká batéria.

Celkovo sa slávnostného pochodu zúčastnilo:

1 odd. pozostávajúci z: 2 ťažkých, 2 ľahkých a 1 svetlometnej batérie.

c) Jednotka vzdušného spravodajstva.

A. Oddiel vzdušného spravodajstva.

1.) Počas výcviku sa dostalo do popredia predovšetkým preškolenie poddôstojníkov a dlhšie slúžiaceho mužstva na nemecké prístroje, a to vo vzťahu k rádiovým, telefónnym a ďalekopisným prístrojom.

Dôstojníci a nižší velitelia, ktorých počas predchádzajúceho letného semestra školili nemeckí inštruktori v osobitných školeniach, a ktorí boli neskôr zhromaždení na kurze palubných radistov, sú teraz s úspechom využívaní v rámci oddelenia ako inštruktori.

2.) Odvedenci, povolani začiatkom októbra 1942, boli prijatí do výcviku v súlade so smernicami nemeckého predpisu. Napriek tomu, že všetci odvedenci sú z pohľadu predbežnej prípravy horší, ako tí minuloroční, z vojenského hľadiska dopadla inšpekcia odvedencov uspokojivo, z vedomostného hľadiska, najmä pri telegrafnej rote, veľmi dobre.

3.) Z absolventov kurzu palubných radistov, ktorí ukončili svoju teoretickú výučbu v júni 42, sa 10 dôstojníkom a poddôstojníkom do Vianoc podarilo si osvojiť pod vedením zručného nemeckého inštruktora palubných radistov z Halle také dobré znalosti a skúsenosti v súvislosti s leteckou službou, že ich už bolo možné nasadiť bez akéhokoľvek dozoru v lietadlách Caudron. Celkový dozor vykonával referent NVW⁸⁰ z DLM. Dvaja palubní radisti sa v súčasnosti nachádzajú na škole lietania bez vidu v Öls, aby sa preškolili na He 111. Ďalší 10 palubní radisti podstúpia praktický výcvik od 1.4.43.

4.) Pod vedením nemeckého nadrotmajstra⁸¹ telegrafistov sa na nemecké prístroje preškolilo 18 poddôstojníkov a príslušníkov mužstva v špecializáciách prevádzkových telegrafistov a telegrafistov-mechanikov. Výkony boli bez výnimky dobré.

5.) Do školy leteckého spravodajstva Poking boli prevelení 1 poddôstojník a 2 slobodníci⁸², aby sa zúčastnili na kurze radistov-mechanikov. Tam si osvojili dobré znalosti, ktoré

80 ???

81 Oberfeldwebel

82 Gefreite[r]

potom ďalej odovzdávali v oddiele vzdušného spravodajstva⁸³ v Silleine⁸⁴, v Leteckom parku Nove-Mesto⁸⁵ a medzi dorastom mechanikov v leteckej škole v Trencine⁸⁶.

6.) Poručík⁸⁷ Strasser bol od 1.8.42 do 15.12.42 prevelený, aby sa zúčastnil na kurze technických inšpektorov v Glatzi. Od 1.4.43 príde do Leteckého parku vo Viedenskom Novom meste, okrsk B 4 za účelom praktického zapracovania sa.

B. Letecká hlásna služba.

1.) Slov. letecký hlásny personál, ktorý z väčšej miery pozostáva zo záložníkov, sa na podnet DLM bude od 1.10.42 striedať nie po 3 mesiacoch, ale po 6 mesiacoch. Na leteckých strážnych veliteľstvách⁸⁸ stále zostávajú náčelníci a vyhodnocovatelia. Okrem toho sa vďaka podnetu DLM prevelili na každé letecké strážne veliteľstvo 3-4 karpatskí Nemci⁸⁹, alebo vojaci, ktorí hovoria po nemecky. Títo podstúpili výcvik v rámci nemeckých spojovacích jednotiek v leteckých strážnych veliteľstvách ako vyhodnocovatelia, takže po určitej dobe bude možné uvoľniť nemeckých vojakov a zároveň bude zabezpečené spojenie medzištátnej leteckej hlásnej služby s Ríšou, protektorátom, Generálnym Gouvernementom a Maďarskom.

Slov. letecká hlásna služba sa veľmi dobre zapracovala, takže je možné považovať Slovensko za dobrý spojovací článok v juhovýchodnej Európe, a z pohľadu ríšskeho územia (letecké strážne veliteľstvo Viedeň a Brno) za veľmi užitočné predpolie.

2.) Začiatkom októbra 42, keď sa na Kaukaze dočkala nasadenia slov. stíhacia letka⁹⁰, bolo nasadených tiež 7 leteckých hlásnych oddielov (mot.) – malý rádiový oddiel⁹¹ na Kfz.17⁹² spoločne s oddielom rádiového príjmu, určeného na vyhodnocovanie údajov.

Nasadenie týchto leteckých hlásnych oddielov sa uskutočnilo vďaka referentovi NVW z DLM na základe dohovoru s veliteľom leteckého spravodajstva IV. leteckého zboru, keď ho jednoznačne prijal aj veliteľ IV. leteckého zboru. Oddiely sa skladajú z vojakov leteckej hlásnej služby v aktívnej službe, ktorí predtým podstúpili výcvik podľa nemeckých predpisov. Plného operačného nasadenia dosiahli už v priebehu niekoľko málo dní a v úlohe zabezpečovania spravodajstva v celej oblasti IV. leteckého zboru vykonali cenné služby.

d) Meteorologická služba.

Úlohy stanovené odd. meteorologickej služby, ktoré na jednej strane slúžia vnútorným orgánom a uspokojujú potreby ríšskej meteorologickej služby, a na strane druhej pozostávajú z požiadaviek na výstavbu slov. meteorologickej služby a na podporu v podobe hlásení o počasí pre slov. vzdušné zbrane, sa plnili aj naďalej podľa plánu.

I. Organizácia.

83 Ln. – Abt.

84 v Žiline

85 Nové Mesto nad Váhom

86 v Trenčíne

87 Leutnant

88 Flukos

89 Volksdeutsche

90 letka 13

91 Kleinfunktruppe

92 Nemecký spojovací dodávkový automobil Kfz. 17 (Kraftfahrzeug 17), ktorého výrobcom bola firma Horch (továrenské označenie Horch 830 R). Posádku vozidla tvorilo zvyčajne 6 mužov.

Aby bolo možné po zrušení meteorologickej hlásky Spišská Nová Ves⁹³ ušetriť ďalší personál meteorologickej služby, pristúpilo sa v decembri 42 k nahradeniu všetkých nemeckých radistov (vysielajúcich správy o počasí – pozn. I. B. a M. M.) Slováckmi, ďalej v januári tohto roku došlo k preveleniu ešte jedného meteorológa a jedného technika meteorologickej služby. Týmto zostáva na Slovensku, okrem malého počtu tam umiestnených technikov meteorologickej služby, už iba jeden meteorológ.

II. Prevádzka.

1.) Meteorologická poradenská služba.

a) Letecká meteorologická služba.

Všetky slov. a nemecké lety v rámci Slovenska, ako aj von zo Slovenska (napr. operačné a kuriérne lety na Východ) sú poradensky zabezpečované z Bratislavy-Vajnorov.⁹⁴ V dôsledku častejšieho uplatňovania vplyvu na veliteľstvo slov. vzdušných zbraní sa dosiahlo, aby sa za účelom meteorologického zaistenia letov z cudzích lokalít využívanie meteorologického poradenstva nielen prikazovalo, ale aj preverovalo. K poskytovaniu týchto pokynov dochádza telefonicky cez slov. vojenskú linku.

b) Meteorologická služba pre hospodárstvo.

Aby bolo možné vyhovieť požiadavkám slov. štátnych úradných a hospodárskych miest ohľadne počasia, budú sa správy o počasí poskytovať v obmedzenej miere podľa dopytu; toto sa však bude diať iba pri udržiavaní úplného utajenia a v súlade so smernicami platnými na území Ríše.

Naopak, na vedení slov. Štátneho ústavu hydrológie a meteorológie sa podarilo dosiahnuť, aby sa na meteorologickej hláske v Bratislave-Vajnoroch okrem denných hlásení o stave vodnej hladiny odovzdávali od objavenia prvého ľadu na Dunaji aj denné hlásenia o stave ľadu za účelom posúdenia možností lodnej plavby na Dunaji, a tie aby sa ďalej zasielali OKM⁹⁵, spojovaciemu dôstojníkovi námorníctva WKK⁹⁶ XVII vo Viedni, ako aj nemeckej morskej strážii⁹⁷ v Hamburgu.

Štatistické údaje, vyžiadané od vlády Generálneho Gouvernementu, a od úradu vodného hospodárstva pre skúmanie povodní, týkajúce sa množstva vodných zrážok v slov. pohraničí, sa za pomoci tunajšieho slov. Štátneho ústavu spracovali a poskytli na ďalšie použitie. Súčasne sa kvôli zahusteniu pozorovacej siete na území Slovenska podarilo docieľiť umiestnenie ešte zopár zberačov vodných zrážok (zrážkomerov).

2.) Pozorovanie počasia a meteorologická spravodajská služba.

Na odstránenie príležitostných porúch a nepravidelností v slov. sprostredkovacej službe bolo nutné viackrát kontaktovať vedúceho slov. meteorologickej služby.

Ďalekopisné preposielanie slov. meteorologických hlásení a meraní rýchlosti vetra vo vysokých výškach zo Spišskej Novej Vsi meteorologickej pozorovateľne vo Viedni-Asperne a ZWG⁹⁸ v Berlíne sa uskutočňovalo pravidelne a zakaždým bez sťažností. Ríšskemu úradu pre meteorologickú službu sa tiež podarilo realizovať v súlade s termínmi mesačné odosielanie celkových meraní rýchlosti vetra vo vysokých výškach zo Spišskej Novej Vsi, ako

93 v origináli Zipser-Neudorf

94 V origináli Preßburg-Weinern

95 Oberkommando der Kriegsmarine – Hlavné veliteľstvo vojnového námorníctva

96 Wehrkreis-Kommando – veliteľstvo branného okrsku

97 Deutsche Seewarte

98 ???

aj denných prehľadov meteorologických pozorovaní zo Spišskej Novej Vsi a Bratislavy-Vajnorov.

Aby bolo možné zabezpečiť meteorologické pozorovania na Lomnickom štíte, ktoré ohrozuje terajšie zastavenie lanovky v úseku Skalnaté pleso – Lomnický štít, prebehnú tak so Štátnym ústavom hydrológie a meteorológie, ako aj s Göringovými závodmi⁹⁹ v Plzni¹⁰⁰, od ktorých závisí oprava, rokovania na vyriešenie tejto situácie.

S dôrazom na zabezpečenie leteckej prevádzky, predovšetkým však lepšieho rozpoznávania všeobecného stavu počasia, sa pri tunajšom Štátnom ústave a pri Veliteľstve slov. vzdušných zbraní podarilo povzbudiť opätovné zavedenie vzdušných meraní za pomoci lietadiel v Spišskej Novej Vsi, ktoré sa od určitého času prerušilo kvôli poškodeniam leteckej techniky.

3.) Vyučovanie.

Na základe predošlých pozorovaní dôjde na základe dohovoru veliteľa slov. vzdušných zbraní a Ríšskej meteorologickej služby k tomu, že jeden slov. dôstojník, ktorý sa vyškolil za meteorológa, bude postupne zasvätený do poradenskej služby a do práce so synoptickými mapami z praktického aj teoretického hľadiska, a to za zachovania utajenia šifrovacích prostriedkov. Avšak vzhľadom na to, že ten, ktorého sa to bude týkať, by mal byť neskôr využitý aj ako meteorológ-školič, prebehne zároveň aj jeho zasvätenie do didaktických problémov spojených s vyučovaním meteorologickej vedy.

III. Rôzne.

Klimatologické vzdušné výskumy, spomínané v poslednej správe, sa už v podstate zavŕšili. Údaje, ktoré vyžadoval Ríšsky úrad pre meteorologickú službu na vypracovanie nových máp podnebia v Európe, sa za pomoci tunajšieho Štátneho ústavu hydrológie a meteorológie podarilo zostavovať a priebežne odosielať.

Začalo sa so spracovávaním takzvaného kalendára vzdušných mäs Slovenska na rok 1943, ktorý by sa mal stať základom pre klimatologické výskumy na slov. liečebných a kúpeľných lokalitách.

e) Protiletecká ochrana.

1.) Realizácii sebaochrany¹⁰¹ a sebaochrany v širšom merítke sa venovala výnimočná snaha. Potom čo sa príslušníci spolkového vedenia Slov. zväzu protileteckej ochrany¹⁰² a 26 predstaviteľov úradov zúčastnili školenia na škole protileteckej ochrany RLB¹⁰³-krajinskej skupiny Dunaj-Alpy¹⁰⁴ vo Viedni-Grinzingu, kde sa vzdelávali nielen prakticky, ale aj organizačne, propagandisticky a administratívne, by sa dal očakávať významný impulz v realizácii úloh zväzu, prinajmenšom že by sa konalo viacnásobné dôkladné poučenie RLB-úradníkom, a že by sa do detailov sformuloval prepracovaný organizačno-služobný predpis.

Konali sa podrobné porady na tému priamejšieho riadenia zväzu. DLM predniesla návrh, aby sa realizácia sebaochrany na čas vyňala z kompetencie zväzu, s odôvodnením, že si podobný krok vynucuje vojnová situácia a nebezpečenstvo vzdušných útokov.

Vzhľadom na to, že Slov. zväz protileteckej ochrany nevyhovoval požiadavkám, nariadil

99 Göring-Werken – Škodove závody v Plzni

100 v origináli Pilsen

101 Selbstschutz

102 Slov. Ls-Bund, resp. Slov. Luftschutz Bund

103 ???

104 Donau-Alpenland

minister národnej obrany zrušenie zväzu a plnením jeho úloh poveril samotného náčelníka protiletectkej ochrany.¹⁰⁵ V septembri 41 sa v parlamente predložil tomu zodpovedajúci návrh zákona o zmene Zákona o protiletectkej ochrane a aj vládna vyhláška.¹⁰⁶ Je možné očakávať, že sa vďaka týmto opatreniam podarí zaviesť pevnejšie vedenie sebaochrany.

2.) V čase od 25. do 27.10.42 sa na pozvanie misie ORR¹⁰⁷ dostavil Dr. Darsov z inšpekcie protiletectkej ochrany v Bratislave, aby s náčelníkom LS¹⁰⁸ a jeho právnymi poradcami prerokoval otázky ohľadne legislatívy súvisiacej s protiletectkou ochranou. Výsledok týchto podrobných porád sa nachádza v správe s početnými komentármi a návrhmi, ktorá sa odovzdala náčelníkovi LS.

3.) Na pôde protiletectkej ochrany závodov vystupujú v dôsledku stupňovania výroby do popredia nevyhnutné opatrenia protiletectkej ochrany v rafinérii Apollo v Bratislave. Postupne sa konali viaceré porady, na ktorých sa okrem referentov Vzdušného oblastného veliteľstva XVII zúčastnil aj zástupca chem. závodov GEBE. Konzultácie vyústili previerkou ORR vykonanou v decembri 42 Dr. Schäferom z Inšpekcie protiletectkej ochrany a ním vypracovanou konečnou expertízou.

4.) Na požiadavku Ministerstva národnej obrany¹⁰⁹ ohľadne dodávky ochranných masiek pre civilné obyvateľstvo¹¹⁰ dokázala DLM pretlmočiť príslub RdL. u. ObdL.¹¹¹ na dodanie obmedzeného množstva (týchto masiek – pozn. I. B. a M. M.).

5.) DLM zameralo osobitnú pozornosť na protipožiarnu ochranu. Rozpoznalo, že v úlohe vedúcej zložky protipožiarnej ochrany, najmä v Bratislave, musia byť nasadzované SHD¹¹²-oddiele (mot.). Návrh ich nasadenia nabral konkrétnejšiu podobu, keď sa rozkázalo zostavenie 4 oddielov. Mužstvo už podstupuje výcvik. Kvôli potrebným prístrojom sa DLM obrátilo na SBF¹¹³, na RLM¹¹⁴ a požiadalo o podporu už pridelených dodávok. Pre určitý počet prístrojov už dokonca aj dostalo povolenie dodávky. Ďalej iniciovalo prekontrolovanie požiarnickej činnosti v niektorých mestách a zbrojných prevádzkach na Slovensku pod osobitným dozorom protiletectkej ochrany. Na tomto zhromaždení požiarnikov z 22.-27.2.43 sa zúčastnili:

veliteľ SHD-oddielov (mot.),
referent protipožiarnej ochrany pri náčelníkovi LS,
krajskí velitelia slov. a nemeckých dobrovoľ. hasičov,
referent protipožiarnej ochrany inšp. poriadkovej polície a Vzdušného oblastného veliteľstva XVII vo Viedni,
referent pre protiletectkú ochranu závodov pri náčelníkovi LS a
referent LS od DLM

105 Samostatné Veliteľstvo CPO vzniklo dňom 1. 5.1942. Jeho prvým veliteľom sa stal plk. pech. Ján Imro.

106 Nariadenie s mocou zákona č. 224 zo dňa 24. 9. 1941. Dopĺňoval sa ním zákon č. 280/1940 Sl. z. a vydávali ďalšie predpisy o civilnej protiletectkej ochrane.

107 Oberregierungsrat – vyšší vládny radca

108 LS – Luftschutz

109 Ministerium für Landesverteidigung

110 Volksgasmasken

111 Reichsminister der Luftfahrt und Oberbefehlshaber der Luftwaffe – ríšsky minister leteckej dopravy a hlavný veliteľ vojenského letectva

112 Sicherheits-und Hilfsdienst – bezpečnostná a pomocná služba

113 ???

114 Reichsluftfahrtministerium – ríšske ministerstvo leteckej dopravy

Výsledok sa opätovne odrazil v expertíze, ktorá sa spoločne s osobitnými poznámkami DLM odovzdala ministrovi národnej obrany a ministrovi vnútra. Obzvlášť sa prejavilo, že je sebaochrana nerozlučiteľne spojená s protipožiarnou ochranou, a že tak jej realizácia, ako aj vylepšovanie protipožiarnej ochrany sú v súčasnej dobe prioritné.

6.) Čo sa týka protiletectkej ochrany zariadení Wehrmachtu a osobitných administratívnych miest, pre ne už sú smernice spracované, takže ďalší pokrok v praktickej práci nič neobmedzuje.

Taktiež stojí za zmienku, že DLM zorganizovala 3-dňový kurz LS¹¹⁵, za účelom vybudovania štruktúr sebaochrany v ubytovniach nemeckých služobných miest Wehrmachtu.

7.) Spolupráca s náčelníkom LS a jeho referentmi bola aj naďalej dobrá. Títo sa nachádzajú vo veľmi ťažkom postavení, ako sa už viackrát spomínalo v správach, pretože na vysokých miestach sa protiletectkej ochrane venuje veľmi málo pozornosti. Toto sa prejavilo aj v tom, že pre rozpočet protiletectkej ochrany na rok 43 vo výške 35 miliónov korún sa nakoniec uvoľnilo len 2,8 milióna korún!

115 Luftschutz – vzdušnej ochrany

DOKUMENT 2Príloha 1pre DLM -Odd. I. – č. 280/43 g.Kdos.¹¹⁶Odpis.

Trenčín, 22.3.43.

SprávaPodplukovník¹¹⁷ Weh¹¹⁸ o lete ku 13./JG 52 (slov. stíhacej letke).

Na rozkaz náčelníka DLM mal podplukovník Weh preveriť pomery pri 13./JG 52¹¹⁹ (slov. stíhacej letke), ako aj k nej priradených jednotkách, 4 ľahkej batérii protiletadlového delostrelectva, ako aj pri leteckej hlásnej rote, a v prípade potreby mal požiadať o pomoc nadriadené služobné miesta Luftwaffe.

Odlet z Trenčína so strojom Caudron C 445, S 21¹²⁰ bol stanovený na 24.2.43, musel však byť, keďže z poveternostných dôvodov nebol možný prelet, resp. oblet Karpát inak ako bez vidu, odložený až na 4.3.43.

Dňa 4.3.43 vyštartovalo lietadlo o 14⁰⁰ z Trenčína do Krakova.

Dňa 5.3.43 pristálo lietadlo v Nikolajewe¹²¹, kde sa nachádzala hlavná časť jednotiek slov. vzdušných zbraní. Ešte toho istého večera sa s jednotkami nadviazal telefonický kontakt a DLM sa telefonicky zaslalo hlásenie, že stot.¹²² Ďumbala na Me 109 G 2 letel z Kerča¹²³ na bojovú misiu.

Dňa 6.3.43 sa na základe hlásení veliteľov jednotiek prítomných v Nikolajewe podarilo zistiť nasledovné:

13. JG 52:

Stot. Ďumbala je spoločne s 3 dôstojníkmi, 59 vojakmi a 9 Me 109 G 2 nasadený na základni Kerč 4. Do 6.3.43 nahlásil 24 potvrdených a 9 nepotvrdených zostrelov svojej letky. Personálne straty: padli 3 piloti a 1 muž pozemného personálu.

Materiálne straty: 1 Me 109 F vyhodенý do vzduchu, keďže nebol počas ústupu letuschopný, 4 nákladné autá¹²⁴, 1 sanitka, 1 cisterna, 1 kuchyňa, z toho jeden voz klesol do Azovského mora¹²⁵, ostatné sú neschopné presunu kvôli zlomeným osiam.

Na Tamanskom polostrove sa ešte nachádzajú 1 osobný automobil¹²⁶, 1 cisterna, 4 nákladné autá a jednotka v počte 25 mužov.

4. ľahká protiletadlová batéria (Oerlikon).

116 Geheime Kommandosache – tajná veliteľská záležitosť

117 Oberstlt. – Oberstleutnant

118 pplk. Ignacius Weh – prednosta leteckého oddelenia Nemeckej leteckej misie na Slovensku

119 Jagdgeschwader 52 – stíhacia eskadra 52.

120 Ide o trupové označenie daného stroja, v tomto prípade S-21.

121 V origináli Nikolajew

122 v originály sa v celom texte nesprávne uvádza Hauptmann – kapitán

123 V originále Kertsch

124 LKW – Lastkraftwagen

125 Pri ústupe po jeho zamrznutej hladine sa pod ním preboril ľad.

126 PKW – Personalkraftwagen

V Nikolajeve boli prítomní: 1. dôst., 45 vojakov, 5 nákladných áut a 2 kolopásové vozidlá.

V Kerči: 6 Oerlikonov v nasadení, 8 nákladných áut aj s potrebnou obsluhou.

V Tamani čakajú na odvoz loďou 2 Oerlikony, 13 nákladných áut a obsluha.

Personálne straty: 1 zosnulý (prasknutie žalúdka).

Materiálne straty: 1 osobný voz (Tatra).

Zostrely: 1 nepotvrdený.

Kanóny sú opotrebované strelbou, chýbajú náhradné diely (hlavne, vyhadzovače a vyťahovače).

Letecká hlásna rota.

V Nikolajeve prítomní: 1 dôst., 72 vojakov, 5 Kfz.17, 1 ťažký rádiový automobil, 1 ťažké nákladné auto.

V Tamani čakajú na možnosť prevozu:

1 Kfz.17 a 16 mužov.

Úplná strata: 3 zajatí, 1 Mercedes Kfz.2¹²⁷ (zlomená os), 1 Kfz.17 (zhorel), 2 rádiové automobily Opel Blitz (preborili sa do ľadu), 1 ťažký nákladný automobil Klöckner-Benz¹²⁸ (v čase ústupu v oprave, a tým pádom ho zničil požiar).

Chýbajúca výstroj vyžiadaná cez IV. letecký zbor.

Ústup.

prebiehal podľa plánu a bol organizovaný. Ústupová trasa viedla z Azova do Taganrogu po ľade s malou nosnosťou a s 2 – 3 m puklinami. Pukliny sa svojpomocne premostovali za pomoci hrubých dosiek, po ktorých potom za pomoci osádok pretláčali vozidlá. Z nákladných vozidiel, ktoré sa preborili do ľadu sa za pomoci ich mužstiev, ktoré sčasti stáli vo vode, podarilo všetko vyložiť, ako aj demontovať všetko cenné, ako vysielacie, prijímače, prístroje, atď, a opäť naložiť na druhé automobily. Ústup sa konal za zimnej noci so snehovými zrážkami, preto je potrebné výkony (mužstva – I. B. a M. M.) hodnotiť obzvlášť vysoko.

Lietadlo Me 109 E 7.

Zo Slovenska prišlo do Majkopu v rámci preloženia letky na front pôvodne 7 Me 109 E 7. Z toho 2 Me 109 E 7 boli doručené do závodu v Majkope ako neletuschopné, 1 Me 109 E 7 pre E-Kdtr. 9/II¹²⁹ poškodený, 1 Me 109 E 7 poškodený v dôsledku núdzového pristátia na 20 percent odvezený do frontovej opravovne v Nikolajeve a 1 Me 109 E 7 do závodu v Lembergu¹³⁰, zatiaľ čo 2 Me 109 E 7 už boli prepravené späť na Slovensko.

Na základe žiadosti podplukovníka Weha prisľúbili vo frontovej opravovni v Nikolajeve zrýchlenie opráv.

Po príchode lepšieho počasia mohol let pokračovať 10.3.43 do Dnjepropetrovska.¹³¹ Odtiaľ cestovali podplukovník Golian¹³² a major gšt. Hreblay¹³³ nákladným automobилоm

127 Kraftfahrzeug 2, nemecký vojenský ľahký osobný automobil, väčšinou s pohonom všetkých štyroch kolies (podľa verzie).

128 Zrejme sa myslí nemecký stredný nákladný automobil Klöckner-Humboldt-Deutz A3000.

129 Ersatz-Kommandatur

130 Lvov (dnes Lviv na Ukrajine)

131 V origináli Dnjepropetrovsk

132 pplk. gšt. Ján Golian

133 Ondrej Hreblay

k Rýchlej divízii. Major gš. Hreblay mal od MNO úlohu, aby preveril pomery v Rýchlej divízii.

Medzitým podplukovník Weh vykonal kvôli nevyhnutným požiadavkám návštevu veliteľského štábu IV. leteckého zboru, ktorý má na starosti zásobovanie 13. JG 52.

Pri nahlásení sa veliacemu generálovi a veliteľovi vzdušnej oblasti Rostov¹³⁴, povedal generál letectva V i e r l i n g¹³⁵ podplukovníkovi Wehovi:

„Nahláste svojmu náčelníkovi a slov. ministrovi obrany: Kdekoľvek som videl slov. letcov, alebo vojakov, vždy som si všimol ich bezchybné vojenské správanie. V celej mojej oblasti mi nie je známe, že by mi hlásili čo i len jeden prípad narušenia disciplíny, ktorý by nejakým spôsobom stál za povšimnutie. Títo ľudia na mňa robia bez výnimky dobrý dojem.“

Medzitým prišla do Dnepropetrovska správa od Rýchlej divízie, že major gšt. Hreblay bude na jemu pridelené vyšetrovanie potrebovať viac času ako sa pôvodne predpokladalo. S jeho návratom do Dnepropetrovska sa nedalo rátať pred 16.3.43.

Preto podplukovník Weh pokračoval 14.3.43 v lete do Kerča. Pristátie v Kerči o 10,30 hodine.

Už pri pristátí bolo možné všade stretnúť tváre vyžarujúce priateľstvo.

Všetci príslušníci pozemného personálu hlásili slov. pilotom, že počet potvrdených zostrelov sa už zvýšil na 38.

Po podaní hlásenia veliteľom letky, stot. Ďumbala potvrdil toto náramne veľké operačné nadšenie, tak lietajúceho, ako aj pozemného personálu.

Výkony:

K významnému nárastu počtu zostrelov došlo iba v posledných dňoch, odvtedy, čo bola letka vybavená novými strojmi Me 109 G 2. Okrem voľného stúhania sa letka zúčastňovala aj sprievodných letov pre Štuky¹³⁶ počas ich útokov proti lodným cieľom a prístavným zariadeniam v Novorossijsku.¹³⁷ Počas nariadených hĺbkových útokov zničili vo viacerých náletoch obsluhu jednej delostreleckej batérie, množstvo konských povozov, 4 nákladné autá, 1 lokomotívu a 1 lietadlo na zemi.

Zostrelý do 12.00 15.3.43, 42 potvrdených,	
stot. Ďumbala	1
por. Gerthofer	6 + 1 zničené na zemi.
por. Krisko	1
zvk ¹³⁸ . Cyprich	3
zvk. Zelenak	2
zvk. Sveidik	1
čtk. ¹³⁹ Kovarek	8
čtk. Resnak	8
čtk. Bresina	4
čtk. Jancovic	3

134 V origináli Rostow

135 gen. let. Albert Vierling

136 Myslí sa tu nemecký jednomotorový strmhlavý bombardér Ju-87 Stuka.

137 V origináli Noworossijsk.

138 zástavník

139 čatník

čtk. Stauder	3
čtk. Vincur ¹⁴⁰	2

Stot. Dumbala bol po dodávkach nových strojov 3 týždne neschopný letu kvôli chorobe. Na nezvyčajné nadšenie pre operačné nasadenie poukazuje skutočnosť, že zo 42 zostrelených lietadiel bolo 13 stíhačiek Rata.¹⁴¹

Nemecké vyznamenania:

E.K. I ¹⁴²	stot.	D u m b a l a
E.K. II ¹⁴³	por.	K r i s k o
E.K. II	por.	G e r t h o f e r
E.K. II	čtk.	V i n c u r
E.K. II	čtk.	J a n c o v i c ¹⁴⁴

Pri slávnostnom odovzdávaní vyznamenaní generálom poľným maršalom von R i c h t h o - f e n o m¹⁴⁵, vyjadril veliteľ (vzdušnej – I. B. a M. M.) flotily¹⁴⁶ letke mimoriadne uznanie. Už 5 pilotov vlastní bronzovú frontovú leteckú sponu.¹⁴⁷ Medzitým už prebieha výber pre E.K. I, E.K. II, frontovú leteckú sponu a nemecký odznak pilotov.¹⁴⁸

Komodor JG 52, major R a b a g¹⁴⁹ sa tiež veľmi uznanlivo vyjadroval o správaní a výkonnosti slov. stíhacej letky.

Tam sa z poverenia náčelníka DLM stanovila úloha, aby bola slov. stíhacia letka vyzbrojená najmodernejšími Me 109 G 4 priamo z továrne, keďže Slovensko lietadlá uhradí. Komodor zaistil realizáciu navrhovaného prezbrojenia. Verzia G 4, ktorá je ako G 2 vyzbrojená 3 kanónmi a 2 guľometmi, je v porovnaní s G 2 vybavená vysielaczkou na diaľkové vysielanie, ktorá je menej náročná na obsluhu a má väčší dosah (FuG 16). Komodor ďalej vysvetľoval, že už v priebehu nasledujúcich dní by mala byť 13./ JG 52 preložená aj s ostatnými jednotkami do Tamane.

Nálada v jednotke:

Nálada v jednotke je naskrze vynikajúca, stravovanie veľmi dobré, ubytovanie v budove školy usporiadané a čisté. Zdravotný stav dobrý.

Piloti sa motivovali¹⁵⁰ v letoch proti nepriateľovi a neustávali vo svojom bojovom nasadení počas ústupu dotedy, dokým na ich vlastné letisko nedopadali nepriateľské guľometné dávky.

140 Správne stot. let. Ondrej Ďumbala; por. let. Ján Gerthofer; por. let. Vladimír Kriško; zvk. František Cyprich; zvk. Pavol Zelenák; zvk. Josef Švejdík; čtk. Izidor Kovárik; čtk. Ján Režňák; čtk. František Brezina; čtk. Jozef Jančovič; čtk. Jozef Štander; čtk. Jozef Vincúr.

141 „Rata“, slangové označenie nemeckých pilotov pre sovietske stíhacie lietadlá Polikarpov I-15 (Išak), alebo Polikarpov I-153 (Čajka).

142 Eisernes Kreuz, I. Klasse – Železný kríž, 1. trieda.

143 Eisernes Kreuz, II. Klasse – Železný kríž, 2. trieda.

144 Pozri poznámku 140

145 Wolfram von Richthofen

146 veliteľ Luftflotte 4 – 4. leteckej armády

147 Frontflugspange

148 deutsche Flugzeugführerabzeichen

149 mjr. Dietrich Hrabak

150 Die Flugzeugführer drängen sich...

Ošatenie:

V dôsledku činnosti v poli ošatenie, ako aj odev, trpeli, takže je potrebné rôzne doplnenie a výmena.

Skúsenosti:

Slov. výsostný znak, modrý trámový kríž obrúbený bielym lemom s veľkým červeným kruhom v strede môže byť v zápale boja ľahko zameniteľný s červenou sovietskou hviezdou, takže sa stalo, že slov. stíhači boli ostreľovaní vlastným, resp. nemeckým protiletadlovým delostrelectvom. Letka preto lieta s nemeckými výsostnými znakmi a slov. štátne farby nosí na vrtuľovom kuželi: biela, modrá, červená.

Nemecký styčný dôstojník:

Letke bol pridelený nemecký styčný dôstojník:

kpt. Thim¹⁵¹ ako Flivo¹⁵²

1 rtm.¹⁵³ ako hlavný dielenský majster,

1 rtm. ako dielenský majster,

1 rtm. ako správca zariadenia,

1 slob.¹⁵⁴ ako pisár.

Kapitán T h i m bol inštruovaný, aby všetko dôležité ako napríklad zostrely, preloženia, straty a ďalšie dôležité zmeny priebežne hlásil DLM cez ďalekopis.

Dňa 15.3.43 nasledoval odlet do Nikolajeva. Tam sme vyzdvihli 2 pilotov slov. stíhacej letky, ktorí majú vyzdvihnúť G 4.¹⁵⁵

Dňa 16.3.43 pokračovanie letu do Dnetropetrovska. Z Nikolajeva do Dnepropetrovska s nami letel por. Filip slov. leteckej hlásnej roty. Pred vyšším Nafü¹⁵⁶ IV. leteckého zboru vysvetľoval v prítomnosti podplukovníka Weha ešte raz svoje požiadavky na doplnenie chýbajúceho materiálu.

Dňa 17.3.43 spiatočný let z Dnepropetrovska do Proskurova. V Umani v dôsledku snehovej metelice a poruchy na motore medzi pristátie.

Dňa 18. 3. 43 let Uman'¹⁵⁷ – Krakov – Trenčín.

podp. Weh
podplukovník.

F.d.R.d.A.¹⁵⁸;
(nečitateľný podpis rukou)
M a j o r .

151 správne kpt. Karl Thiem

152 Fliegerverbindungsoffizier – letecký styčný dôstojník

153 Feldwebel

154 Gefreiter

155 myslí sa lietadlo Messerschmitt Bf 109 G-4

156 Nachrichtenführer – vedúci spojov

157 V origináli Uman

158 Für die Richtigkeit der Akten, der Abschrift – za správnosť dokumentov, odpisu

DOKUMENT 3

Príloha 2

pre DLM – Odd. I. – č. 280/43 g. Kdos¹⁵⁹.

Výňatok zo správy o výcviku

skupiny protiletadlového delostrelectva v Linci – Odd. I a/2 č. 120/43 taj. zo 17.3.43.

pp.¹⁶⁰

Tak dôstojníci ako aj poddôstojníci a mužstvo sa po celú dobu usilovne snažili, aby pomerne obsiahlu látku zvládli čo možno najrýchlejšie; potrebnú chápacosť k tomu mali. Vďaka tlmočníkom, čo boli k dispozícii, ako aj Slovákom hovoriacim po nemecky, bolo možné každú vyučovaciu látku poľahky a zrozumiteľne sprostredkovať. Taktiež nízky vekový priemer sa pri tomto prejavil veľmi pozitívne.

pp.

Spolupráca medzi skupinou a podskupinou na jednej strane a slov. batériou na strane druhej, bola veľmi dobrá, kamarátske vzťahy v dôst. zbore vynikajúce.

podpís. podpis.

F.d.R.:¹⁶¹

(nečitateľný podpis rukou)

M a j o r .

BA-MA Freiburg, Bestandssignatur RW 5 – Oberkommando der Wehrmacht – Amt Ausland/Abwehr, Archivsignatur 447.

159 geheime Kommandosache

160 ???

161 Für die Richtigkeit – za správnosť